

Pohled vychovatelů dětských domovů na vlastní profesi

Jiří Frydrych

Bakalářská práce
2021



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Jiří Frydrych
Osobní číslo: H18076
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Pohled vychovatelů dětských domovů na vlastní profesi

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy, kompetence vychovatelů v dětských domovech, mimoškolní výchovy, rizikového chování a uplatnění profese sociálního pedagoga v dětských domovech.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9. 2.
CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
JANSKÝ, Pavel, 2014. Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-534-9. 13.
KRAUS, Blahoslav, 2014. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
MLČÁK, Zdeněk, 2005. Profesionální kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. ISBN 80-7368-129-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan



doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem vnímají svou vlastní profesi vychovatelé v dětských domovech. V bakalářské práci se zabývám různými pohledy pracovníků na svou profesi, a to především v oblasti spokojenosti ve vykonávání profese, zvládání stresových situací, psychické hygieny, spokojenosti na pracovišti či vlastní pohled na sebe sama jako vychovatele v dětském domově. Formu výzkumu jsem zvolil kvalitativní a bude probíhat metodou rozhovorů, které proběhly v roce 2021 s vychovateli dětského domova a následné kódování těchto rozhovorů.

Klíčová slova: Dětský domov, vychovatel, spokojenost, pohled, profese

ABSTRACT

The goal of this work is to find out how tutors in the children's home look at their own profession. In this work I'm interested in many views of tutors on their own profession primarily on satisfaction in performing the profession, dealing with stressful situations, psychic hygiene, satisfaction in work or own sight of themselves as tutors in children's home. I chose quality research which will be performed by method of making interviews, which were made in 2021 with the tutors of children's house, and then were coded.

Keywords: Children's home, tutor, satisfaction, view, profession

Těmito řádky bych chtěl nejprve poděkovat všem lidem, kteří se mnou měli trpělivost během psaní této práce, a to především vzhledem k situaci, která nás provází v letech 2020 a 2021. Největší poděkování však patří mé vedoucí práce, kterou tímto ještě jednou mnohokrát děkuji za trpělivost a veškeré rady.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DĚTSKÝ DOMOV	12
1.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	12
1.2 DĚTSKÝ DOMOV JAKO INSTITUCE.....	12
1.3 DĚTI V DĚTSKÝCH DOMOVECH.....	13
2 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V DĚTSKÉM DOMOVĚ	14
2.1 DEFINICE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	14
2.2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO VYCHOVATEL V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	17
3 VYCHOVATEL V DĚTSKÉM DOMOVĚ	18
3.1 VYCHOVATEL V LEGISLATIVĚ.....	18
3.2 PROFESE VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	18
3.3 KOMPETENCE VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	19
3.4 NÁPLŇ PRÁCE VYCHOVATELE.....	19
3.5 PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	21
II PRAKTICKÁ ČÁST	23
4 PŘEDSTAVENÍ VÝZKUMU	24
5 VÝZKUM	25
5.1 DESIGN VÝZKUMU.....	25
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	25
5.2.1 Výzkumné otázky.....	25
6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	27
6.1 TECHNIKA VÝZKUMU.....	27
7 ANALÝZA DAT	29
7.1 KDO JSEM.....	29
7.2 PROČ DĚLÁM TO, CO DĚLÁM.....	30
7.3 JAK SE CÍTÍM V PRÁCI.....	31
7.4 JÁ A KOLEKTIV.....	33
7.5 JÁ, STRES A NEPŘÍJEMNOSTI.....	34
7.6 CO DĚLÁM PRO SEBE.....	35
8 INTERPRETACE DAT	37
8.1 VO 1: JAK VYCHOVATELÉ V DĚTSKÝCH DOMOVECH PŘEMÝŠLEJÍ O SVÉ PROFESI.....	37

8.2	VO 2: JAK VYCHOVATELÉ V DĚTSKÝCH DOMOVECH PŘEMÝŠLÍ O SVÉM PRACOVNÍM PROSTŘEDÍ.....	37
8.3	VO 3: JAKÁ JE ZKUŠENOST VYCHOVATELŮ V DĚTSKÝCH DOMOVECH S PRACOVNÍM KOLEKTIVEM.....	38
8.4	VO 4: JAK NAHLÍŽEJÍ VYCHOVATELÉ V DĚTSKÉM DOMOVĚ NA KOMUNIKACI NA PRACOVÍŠTI?	38
8.5	VO 5: JAKÁ JE ZKUŠENOST VYCHOVATELŮ V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE STRESEM?.....	39
8.6	VO 6: JAK NAHLÍŽEJÍ VYCHOVATELÉ V DĚTSKÉM DOMOVĚ NA SVŮJ VOLNÝ ČAS?.....	39
8.7	HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA: JAK VYCHOVATELÉ V DĚTSKÉM DOMOVĚ NAHLÍŽEJÍ NA SOVU PROFESI?.....	40
	ZÁVĚR	41
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	42
	SEZNAM TABULEK.....	45
	SEZNAM PŘÍLOH.....	46

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem zvolil Pohled vychovatelů dětských domovů na vlastní profesi. Toto téma jsem zvolil z toho důvodu, že jsem v roce 2020 absolvoval praxi v dětském domově a profese vychovatele mě velice zaujala. Také mě i zaujalo, jak hodnotí mnozí vychovatelé vlastní profese a jak se v ní cítí. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl se do tohoto tématu více ponořit a zjistit o pocitech vychovatelů více.

Podle Statistické ročenky školství pro rok 2019 /2020 (MŠMT, 2020) je v dětských domovech zaměstnáno 1598 vychovatelů. Dle mého názoru je tedy důležité, aby se na jejich připomínky, stížnosti, kritiku bralo ohled stejně jako na jejich vyjádření spokojenosti v zaměstnání.

V teoretické části se budeme zabývat především přiblížení toho, co je dětský domov, popíšu zařízení pro výkon náhradní výchovné péče, zaměřím se dále na uplatnění sociálního pedagoga v dětském domově, popíšu pozici vychovatele v dětském domově, dále jeho kompetence. V neposlední řadě se budu zabývat i pracovním prostředím vychovatele v dětském domově, popíšu, co je to psychická hygiena a jakým způsobem by se měla pracovníkům v dětském domově poskytovat.

V části praktické se dále soustředíme na samotný kvalitativní výzkum, který proběhl formou rozhovorů s vychovateli v dětských domovech. Výzkum byl proveden v roce 2021 v jednom dětském domově. Analýza rozhovorů proběhla pomocí techniky otevřeného kódování. Interpretací výsledků jsem dále zjistil, jak vidí vlastní profesi vychovatelé v dětských domovech v několika oblastech a zda jsou spokojeni při vykonávání vlastní profese.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTSKÝ DOMOV

V této kapitole se budeme zabývat hlavně popisem toho, co je dětský domov. Je velice důležité vymezit, co vlastně dětský domov je, kde nalezneme ukotvení tohoto zařízení v právu a kdo v domově pracuje, a to právě proto, abychom se dostali více do hloubky daného tématu. Dále uvedeme, co je ústavní péče a jak se dítě do takové péče může dostat.

1.1 Ústavní výchova

Matoušek (2003) říká, že ústavní výchova je opatření, které je navrženo orgánem sociálně – právní ochrany dětí a je schváleno soudem. Toto opatření se uplatňuje ve chvíli, kdy rodina není schopna či ochotna se o dítě starat a pečovat o něj, a tudíž nejde jeho výchovu zajistit dostatečným způsobem. Před tímto nařízením se musí zjistit, zda není možné výchovu dítěte zajistit pomocí náhradní rodinné péče či v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Ukončení nařízení ústavní výchovy navrhuje soudu příslušný orgán sociálně – právní ochrany dětí.

Mezi zařízení, která vykonávají ústavní výchovu řadíme dle zákona 109/2002 sb. § 2 diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Vzhledem k povaze práce se budeme nadále zabývat pouze dětskými domovy.

1.2 Dětský domov jako instituce

Dětský domov se dle zákona 109/2002 sb. řadí mezi zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy. Tyto zařízení poskytují péči, která by byla jinak poskytována osobami, které jsou odpovědné za výchovu dítěte. Tato péče je poskytována pro nezletilé ve věku 3. – 18. let. V případě žádosti může poskytovat plnou péči o nezaopatřené dítě až do věku 26. let.

Dle § 12 zákona 109/2002 sb. dětský domov pečuje o dítě dle jeho individuálních potřeb. Plní především výchovné, vzdělávací a sociální úkoly. Dětský domov zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nevykazují závažné poruchy chování. Dále dětský domov může zajišťovat péči pro nezletilé matky s jejich dětmi.

Matoušek (2008, str. 50) definuje dětský domov jako: „zařízení pro děti, které nemají možnost vyrůstat v rodině, a to proto, že rodinu nemají, nebo proto, že rodina není schopna či ochotna se o ně starat“.

1.3 Děti v dětských domovech

Podle statistické ročenky školství (© 2021) žilo v dětských domovech (vč. dětských domovů se školou) ve školním roce 2019/2020 5150 dětí.

Děti jsou do dětského domova umisťovány na základě nařízení ústavní výchovy, které je dáno soudem. Soudu tento návrh podává orgán sociálně – právní ochrany dětí. Tento návrh se podává v situaci, kdy rodiče nejsou schopní či ochotni se o dítě postarat a tím je ohrožena nebo narušena řádná výchova dítěte (Krausová, Novotná, 2006).

Důvody umístění dětí do dětského domova mohou být různorodé. Například podle výzkumu Ptáčka (2011), který interpretovalo MPSV je nejčastějším důvodem umístění dítěte do dětského domova nedostatečná péče o dítě (66%), dále finanční situace rodiny (10%), nezvládnutí výchovy dítěte ze strany rodičů (7%), sociální důvody rodiny (5%). Poměrně malou část tvoří důvody jako týrání (4%) dítěte, alkoholismus rodičů (5%), nebo se jedná o rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody (3%).

Také Vocílka (1999) ve své publikaci uvádí několik důvodů umístění dětí do dětského domova. Mezi tyto důvody patří, jako v předchozím výzkumu, alkoholismus (a další návykové látky), zneužívání a týrání dětí, nezvládnutá výchova, nízká sociální úroveň rodiny či v neposlední řadě trestná činnost. Co však není uvedeno ve výzkumu z roku 2011 (Ptáček 2011), je prostituce, kterou naopak Vocílka jako jeden z důvodů uvádí.

2 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Vzhledem k obsáhlosti oboru sociální pedagogika je důležité, abychom vymezili obsah toho, kde přesně sociální pedagog může uplatnit své vzdělání. Vzhledem k povaze práce je důležité, abychom vymezili definice a obsah oboru sociální pedagogika a dále se pak zabývali tím, jak sociální pedagog může vykonávat práci vychovatele v dětském domově.

Kraus (2014) rozdělil možnosti uplatnění sociálního pedagoga do 5 rezortů. Mezi tyto rezorty patří rezort školství, mládeže a tělovýchovy (vychovatel v dětském domově, metodik prevence, výchovný poradce, atd.), rezort spravedlnosti (oblast penitenciární a postpenitenciární péče, atd.), rezort práce a sociálních věcí (sociální asistent, práce v ústavu sociální péče, atd.), rezort vnitra (utečenecké tábory, okrsková služba, kriminální prevence) a také oblast církevních a neziskových organizací (humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci, instituce péče o mládež, atd.).

I přes již výše zmíněný rozsah toho, čím se sociální pedagogika zabývá, je přesné vymezení profese sociálního pedagoga v České republice problémem. V naší legislativě, stejně jako v katalogu prací, neexistuje profese sociálního pedagoga. Je však uvedena sociální pedagogika jako obor, který jeho absolventa kvalifikuje pro výkon profese sociálního pracovníka a pracovníka v sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.), zdravotně – sociálního pracovníka (zákon č. 96/2004 Sb.) a také pro profesi vychovatele (zákon č. 563/2004 Sb.).

2.1 Definice sociální pedagogiky

Sociální pedagogika je obor, který se zabývá a zaměřuje se každodenním životem jedince, tento život a situace v něm nadále analyzuje a následně přináší takové změny v sociálním prostředí. Navozené změny v sociálním prostředí poté pomáhají k tomu, aby rozvoj osobnosti byl optimální a rozpor, který je mezi jedincem a společností se minimalizoval. Veliký důraz se také klade sociálně výchovné pomoci pro ohrožené skupiny dětí a mládeže. Témata, které jsou považována jako hlavní, a prolínají se celým oborem, jsou rozvoj sociální kreativity a aktivizace sil každého jedince, který je vzděláván. Nedílnou součástí a stejně důležitou je také rozvoj zdravého životního stylu, a to právě se souladem individuality každého jedince (Kraus, Hoferková, 2016).

Bakošová (1994) zase vymezuje sociální pedagogiku jako sociální pomoc, do které jde zahrnout i problematiku sociálně-patologických jevů, problematiku romskou či problematiku sociálně nebo mravně narušených dětí a mládeže atd. Zakládá na tom, že důraz by měl být dáván na preventivní rozměr sociální pedagogiky.

Sociální pedagogiku také můžeme chápat jako pedagogickou disciplínu, která díky přesným poznatkům řeší vztah výchovy a společnosti. Také se podílí na vytyčení cílů výchovy a zkoumá její aspekty s návazností na socializační procesy. Tímto způsobem se podílí na rozvoji a vytvoření osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu jak v rodině, tak ve škole či volném čase a později i v pracovní činnosti. (Baláž, 1991)

Jak jsem již zmínil výše, sociální pedagogika má mnoho oblastí, kterými se zabývá. Např. Bendl (2016, str. 6) tvrdí: „*Co autor, to poněkud jiné pojetí sociální pedagogiky, jiný přístup a důraz na téma. Shoda mezi představiteli sociální pedagogiky často nepanuje ani nad jejími hlavními proudy či směry, není dostatečně vyjasněn její vztah k sociální práci a některým společenskovedním disciplínám*“.

Bendl (2016) ve své knize také zmiňuje mnoho autorů a výčet předmětů zájmu sociální pedagogiky, mezi které patří témata jako sociální deviace, rizikové chování, volný čas a pedagogika zážitku, sociální komunikace, rodinné, školní a vrstevnické prostředí, práce s lidmi bez přístřeší, socializace a výchova, práce se starými lidmi, metodologie sociální pedagogiky a mnoho dalšího. Tímto si tedy můžeme potvrdit rozsáhlost předmětu sociální pedagogika.

Řezníček a Poláčková (2004, str. 3) vymezili oblasti sociální pedagogiky takto: „*Zkoumá propojenost bio – psycho – sociálních jevů ovlivňujících sociální integraci jedince. Snaží se zařazovat do výchovného procesu zvládnání životních situací jedincem a rozvíjení kvality jeho života. Zaměřuje se na každodennost života jedince a vede ho ke spoléhání se na sebe sama, na hledání vlastních cest. Zdůrazňuje proces sebe-rozvoje a sebe-poznání a rozvíjí proces svépomoci. Snaží se působit na jedince při respektování jeho potřeb a zájmů a vést ho zároveň k pochopení povinností a práv i k tvořivé akceptaci dané společenské reality, vytváří předpoklady k úspěšnému reagování na vnitřní i vnější konflikty, k efektivnějšímu řešení vlastních problémů*“.

Na základě těchto informací, která máme je jasné, že definovat jednotně sociální pedagogiku nelze. Každý autor tedy bere svou definici trochu jinak. Autoři Pedagogického slovníku (1995) vymezují sociální pedagogiku jako směr, který se zaměřuje na rizikové a

sociálně znevýhodněné skupiny dětí. Hartl (1993) vymezil sociální pedagogiku jako pedagogiku prostředí. Definice tedy zní: „Pedagogická disciplína, která se zaměřuje na výzkum a význam prostředí ve výchově a na organizování příznivého výchovného prostředí“. Nakonec Švarcová (2005) říká, že sociální pedagogika je v České republice stále ve fázi vývoje a definuje sociální pedagogiku jako „pedagogiku sociálních vztahů působících v procesu výchovy a vzdělání“ (In Bendl, 2014).

Například Kraus (2001, str. 12) definuje sociální pedagogiku v širším měřítku: „*disciplína se zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti*“. V této definici můžeme vidět i to, že vidí sociální pedagogiku jako vědu, které se zabývá vícero disciplínami. Můžeme to vidět i u Bendla (2014), který také vymezil více předmětů zájmu sociální pedagogiky.

Procházka (2012), na základě několika autorů, říká, že sociální pedagogiku jde chápat ve dvou šířích obsahu, a to v širším a užším pojetí. **Užší pojetí** sociální pedagogiky pojednává o sociálně patologických jevech (o rizikovém chování) a na jedince či skupinu. Předmětem sociální pedagogiky jsou tedy společenské problémy, které vznikají z důsledku chudoby, sociálních deviací či nezaměstnaností. Za cíl sociální pedagogiky považuje pomoc skupinám lidí, které tyto druhy rizikového chování ohrožují a naučit je tedy soběstačnosti a svépomoci. Užší pojetí sociální pedagogiky má tradici v praktickém směru oboru. **Širší pojetí** sociální pedagogiku obor vnímá jako multidisciplinární, který se orientuje na celou populaci. Předmětem sociální pedagogiky v tomto pojetí je hledání souladu mezi individuálním a společenským. Jde tedy říct, že nejde o snahu odstranit či napravit negativních projevů chování jak jedince či společnosti, ale naopak o posilování pozitivních složek života, a to především pomocí vzdělávání i výchovy. Je také důležité zmínit, že širší pojetí sociální pedagogiky spoléhá na komplexní přístup ke vzdělávanému jedinci či skupině.

Sociální pedagogiku také definuje Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2008) a to právě v návaznosti na užší pojetí sociální pedagogiky: „*Aplikovaná disciplína pedagogiky, která se zabývá širším okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří zejména poruchy rodiny a rodičovství, náhradní výchovy, týrané, zneužívané a zanedbávané*

děti, delikvence a agrese mládeže, drogová závislost mládeže, dětská prostituce a pornografie, dodržování práv dítěte, resocializace a reedukace trestaných osob a další. V současnosti je ve společnosti sociální pedagogika vnímána hlavně v důsledku narůstající sociální patologie, kriminality mládeže atd.“

Na základě různých definic můžeme vidět, že každý z autorů sice nahlíží na sociální pedagogiku z trochu jiného pohledu. Ať už se bavíme o širším či užším pojetí, můžeme vidět aspekty, které se shodují. Abychom uvedli příklad tak Procházka (2012) i Kraus (2001), vnímají sociální pedagogiku jako multidisciplinární obor. Tedy nejde určit přesnou definici sociální pedagogiky přes mnoho názorů.

2.2 Sociální pedagog jako vychovatel v dětském domově

V dětském domově, dle legislativy, může sociální pedagog vykonávat dvě funkce. Jedna z těchto funkcí je **sociální pracovník**, ta druhá je **vychovatel**.

Profese sociálního pracovníka v dětském domově, byť ji v práci zmiňují pouze okrajově, je popsána v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V návaznosti na sociální pedagogiku je upřesněna v §110, který říká, že člověk se může stát sociálním pracovníkem po vystudování (mimo jiné) oboru sociální pedagogika. Tento pracovník dále vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální poradenství, řeší sociálně právní problémy v zařízeních poskytujících služby soc. péče, a další.

Výše jsem zmínil, že práce v dětském domově pro sociálního pedagoga možná je. Tato funkce je upravena již ve zmíněném Zákonu o pedagogických pracovnících. V tomto zákoně v §16 je uvedeno, že vychovatel získává svou odbornou kvalifikaci např. vystudováním oboru sociální pedagogika.

Není to však jediný stěžejní zákon. Je totiž důležité zmínit, že ne pouze vzděláním se sociální pedagog stává vychovatelem. Dle Zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, vychovatel (jakožto všichni pracovníci dětského domova) musí prokázat svou psychickou způsobilost, a to příčinným psychologickým vyšetřením.

Je důležité podotknout to, co jsem již zmiňoval. V dnešní době stále nemáme sociální pedagogiku ukotvenou v legislativě jako samostatnou profesi. Proto se nemohu obracet na legislativu v rámci profese, ale musím mluvit o vychovatelích obecně, a ne jako specifické činnosti vykonávané sociálním pedagogem.

3 VYCHOVATEL V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Vzhledem k zvolenému tématu práce je nutné zmínit, kdo je vlastně vychovatel v dětském domově. Tudiž v této kapitole vysvětlím, jak je vychovatel v dětském domově ukotven v zákonech České republiky, nadále popíšu, co je náplní profese vychovatele a v neposlední řadě také popíšu kompetence, které by vychovatel v dětském domově měl splňovat.

3.1 Vychovatel v legislativě

Již v podkapitole 2.2 jsem zmínil profesi sociálního pedagoga v dětském domově. Avšak nepopsal jsem přesněji, jaké jsou podmínky pro to stát se vychovatelem v dětském domově a nepopsal jsem přesně legislativu, tudíž v této podkapitole se tomu budu věnovat.

Tedy vychovatele je v legislativě popsána v zákoně č. 563/2004 Sb., Zákoně o pedagogických pracovnících. Vychovatel je tedy podle tohoto zákona §3 pedagogický pracovník, který vykonává přímou pedagogickou činnost. Podle §16 odstavce 2 vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském zařízení pro ústavní nebo ochrannou výchovu získává svou odbornou kvalifikaci vystudováním příslušného vysokoškolského vzdělání v pedagogických oborech (sociální pedagogika, speciální pedagogika), vyšším odborným vzděláním nebo vzděláním stanovým pro vychovatele.

3.2 Profese vychovatele v dětském domově

Podle Národní soustavy povolání (©2017) je definována profese vychovatele takto: *„Vychovatel provádí výchovně vzdělávací činnost zaměřenou na celkový a specifický rozvoj osobnosti dětí, žáků nebo studentů a na jejich zájmové vzdělávání podle výchovně vzdělávacích programů činnosti ve školní družině, v domově mládeže, v internátu, popřípadě v jiných zařízeních.“*

V zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, je vychovatel pedagogickým pracovníkem, který vykonává přímou pedagogickou činnost jak ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, také v zařízení pro výkon ústavní výchovy po získání odborné kvalifikace po dokončení příslušného vysokoškolského studia.

Vychovatele, a taktéž jeho důležitost ve společnosti, můžeme vidět jako člověka, jehož role v tom, že v procesu výchovy je nositelem cílů a obsahu výchovy. Pokud by vychovatel tuto roli časem odmítnul, přestal by ve své podstatě roli vychovatele plnit. To, že je

vychovatel nositelem cílů výchovy znamená to, že v zájmu společnosti vychovává mladou generaci. Vychovatel nese těžké břemeno a jeho posláním ve společnosti je vychovávat děti k určitým hodnotám, podporovat je ve vlastnostech, které jsou prospěšné jak jedinci, tak i celé společnosti (Bendl, 2015).

Škoviera (2007) také zmiňuje, že funkce vychovatele v náhradní péči není to, aby nahradil dítěti rodiče. Jeho profese je propojení organizace života dětí ve skupině a zároveň vyvažuje skupinové a individuální potřeby dětí.

Bendl (2015) ve své knize také práci vychovatele v dětském domově přirovnává práci k vychovatele v jiných školních zařízeních. Zmiňuje, že dítě mnohdy není možné zvládnout standartními výchovnými metodami či prostředky. Podtrhuje také, že se práce vychovatele v dětském domově velice liší od práce vychovatele ve školských zařízeních.

3.3 Kompetence vychovatele v dětském domově

Vzhledem k tomu, jak bylo zmíněno výše, se vychovatel v dětském domově řadí mezi pedagogické pracovníky, můžeme vidět mnoho autorů, kteří se snaží tyto kompetence definovat.

Jedním z autorů je např. Vašutová (In Sekera, 2009), která rozdělila společné osobní kompetence pedagogického pracovníka takto: „*psychická odolnost a fyzická zdatnost, empatie a tolerance, osobní postoje a hodnotové orientace, osobní dovednosti (řešení problémů, kooperace, kritické myšlení), osobní vlastnosti (zodpovědnost, důslednost, přesnost aj.)*.“

Sekera (2009) říká, že kompetence sociálních pracovníků, vychovatelů či učitelů bývají v mnoha věcech podobné. Avšak i přesto se tyto kompetence dají pojmout mnoha způsoby. Nejčastěji se vnímáme jako pravomoc či rozsah působnosti. K tomuto se dá však dojít pouze díky spojení několika pojetí osobních kompetencí, které se dají objevovat nebo rozvíjet, ale ne vytvářet.

3.4 Náplň práce vychovatele

Ze své osobní zkušenosti, díky absolvované praxi, jsem poznal, že ačkoliv den vychovatele v dětském domově může působit velice stereotypně, tak žádný den není úplně

stejný a také se v každém dni stane něco, co by nikdo nečekal. Avšak stále jsou tu věci a činnosti, které musí vychovatel v dětském domově plnit.

Sekera (2009, str.69) říká: „*Mezi hlavní činnosti vychovatelů v institucích ústavní výchovy počítáme výchovu a vzdělávání, reedukaci a resocializaci dětí a mládeže většinou sociálně hendikepovaných a často obtížněji vychovatelných. Dále můžeme tvrdit, že se celkově jedná o pomáhání dětem a mládeži umístěné v zařízení. Nesmíme zapomínat také na činnosti spojené s běžným denním režimem, jako jsou starost, péče nebo jen dohled nad dětmi a mládeží.*“

Sekera (2009) na základě svého výzkumu definoval 11 skupin (respektive činností). **Hlavní činnosti rozvíjející osobnosti klienta**, kam řadí hodnocení, kontrolu, zpětnou vazbu (dá se považovat za nejobsáhlejší součásti těchto činností). Dále do těchto činností řadíme např. přípravu do školy, rozdělení úkolů, rozvíjení volnočasových aktivit, rozvoj péče o zdraví atd. **Činnosti, jejichž hlavním cílem je dozor a dohled**, které chápeme jako aktivní pozorování a dohled na děti a následné vyhodnocování situací. Dalšími aktivitami jsou aktivity **organizačně-technického charakteru**, mezi které řadíme činnosti takové, které se zaměřují na potřeby klientů, jako je hra, hygienické pomůcky, jídlo či plánování různých aktivit. Činnosti, mezi které řadíme vyplňování různých dokumentů jsou činnosti **administrativní**. Důležitou součástí práce vychovatele jsou také komunikační schopnosti a celková komunikace mezi klientem, rodiči dětí, ale také i komunikace s kolegy, vedením zařízení či odborníky, kteří se podílejí na chodu zařízení. Tyto činnosti zařadil autor pod kategorii **profesní komunikace**. Dalšími činnostmi jsou **činnosti, jejichž hlavním cílem je doprovod**, které můžeme chápat např. jako doprovod dítěte k lékaři, a také **podpůrné činnosti, které mají terapeutický charakter**. Důležitou součástí profese vychovatele je také osobní hygiena, či potřeby vychovatele. Tyto činnosti řadíme mezi **činnosti vykonávané v pracovní době nesouvisející s výkonem profese**. V neposlední řadě se autor zmiňuje o **činnostech mající charakter pedagogické diagnostiky, konstatování, udělování příkazů a pokynů** a také **specializované** (např. logopedické) **cvičení s dětmi**.

Náplň práce vychovatele popsal také Bendl (2015, str. 13-14) a vymezil tuto pracovní činnost do několika oblastí, které se mnohdy shodují i s oblastmi, které vymezil Sekera. Jako první zde řadíme **administrativní činnosti**, které se zabývají vedením evidence o docházce, pedagogické činnosti a výsledků dětí a mládeže. Dále **organizační činnosti**, které se zabývají organizací režimu zařízení, kontrolu dodržování režimu, plánování a organizování

činností dětí a mládeže ve volném čase, organizováním výletů či poznávacích a kulturních akcích. **Koordinační činnosti** se zabývají koordinací činností vychovatelů ve výchovných skupinách (odděleních) a koordinace protidrogové prevence. U **metodických činností** se zabýváme tvorbou výchovných a vzdělávacích dokumentů, evaluačních nástrojů, preventivních programů, či programů inkluze a integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Dalšími činnostmi jsou **Diagnostické činnosti**, ve kterých vychovatel posuzuje individuální zvláštnosti a potřeby dětí v daném zařízení. V neposlední řadě se autor zmiňuje o **přímé výchovné a vzdělávací činnosti**, která podněcuje osobní vývoj dětí a mládeže prostřednictvím různých činností (např. tělesné, sociální, výtvarné, hudební) a také vychovává k hodnotám, spolupráci a toleranci.

3.5 Pracovní prostředí vychovatele v dětském domově

Dle mého názoru je důležité pro dobrý výkon práce to, aby měl pracovník dobré pracovní prostředí. Právě z toho důvodu, a také kvůli povaze práce, jsem se rozhodl rozpracovat více podkapitulu pracovního prostředí.

Podle Znalostního systému prevence rizik v BOZP (online, ©2016) je pracovní prostředí základem pro existenci a činnosti člověka v pracovním systému. Dále pracovní prostředí dělí do těchto čtyř složek či stránek. Těmito složkami jsou **formální stránka**, kam se řadí vybavení pracovišť, využití prostoru, hluk či osvětlení pracoviště. Jako druhá je stránka **činnostní**, což je charakter činnosti, odměňování, pracovní rozvor a vzdělávání atd. Nadále zde řadíme stránku **vztahovou**, která se soustřeďuje a zároveň řeší např. vztahy se spolupracovníky, vedením, a to jak ve formální, tak neformální stránce. Poslední stránkou je stránka **bezpečnostní** a ta se zaměřuje na bezpečnost pracovníka, ale také na bezpečnost majetku organizace.

Znalostní systém prevence rizik v BOZP (online ©2016) také uvádí Práva a povinnosti zaměstnance a říká že zaměstnanec má „*především právo na zajištění BOZP, oprávnění odmítnout výkon práce, o které se důvodně domnívá, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jeho zdraví (odmítnutí nelze posuzovat jako nesplnění povinnosti), právo, ale současně i povinnost podílet se na vytváření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí, povinnost dbát podle svých možností o svoji vlastní bezpečnost, o své zdraví i o bezpečnost a zdraví osob, kterých se jeho jednání přímo dotýká, včetně opomenutí při práci.*“

Právě u pedagogických pracovníků v dětských domovech souvisí pracovní prostředí s psychickou hygienou.

U vychovatelů v dětských domovech dochází na pracovišti k vysokému vypětí emocí a také i emoční zátěže, které může zapříčít i vyhoření. Vychovatelé pracují vysoké počty hodin, denně jsou v kontaktu s vysokým počtem jiných lidí a řeší různé problémy s dětmi i s jejich rodiči. I proto pedagogičtí pracovníci, jakožto vychovatelé, vnímají svou profesi spíše jako určité poslání (Poschkamp, 2013).

Švarcová (2008) se zmiňuje i o tom, že nároky na pedagoga jsou často vysoké. Měl by mít rád děti, měl by být spravedlivý i flexibilní a být pro děti i vzorem, ale zároveň by měl být důsledným.

Nároky na vychovatele jsou v jeho pracovním prostředí vysoké a důležitou součástí je, aby se mu dostalo dostatečné psychické hygieny. V pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2008) říkájí o psychické hygieně, že je to interdisciplinární obor. Hodně čerpá z medicíny, psychologie ale i filozofie. Zkoumá právě ty faktory, které ovlivňují lidskou psychiku, formuluje zásady z důvodu toho, aby se člověk mohl cítit spokojený, užitečný, aby byl psychicky silný a zároveň výkonný. Tato duševní hygiena má velký význam jak pro děti, tak pro pedagogického pracovníka.

Vychovatelé v dětském domově by vzhledem k povaze pracovního prostředí (tj. práce s lidmi, emoční vypětí, delší pracovní doba) měli dbát i na svou osobní duševní hygienu. Nebudu se v práci zmiňovat důsledcích nedodržování duševní hygieny, ale z mého pohledu je veliká část úspěšnosti vychovatele ta, že umí i odpočívat a ve svém volném čase s i odtrhnout od pracovních povinností a s nimi souvisejícími emocemi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘEDSTAVENÍ VÝZKUMU

V návaznosti na praxi, kterou jsem absolvoval v dětském domově jsem se rozhodl, že se zaměřím na zkoumání toho, jak vidí vlastním pohledem svou profesi vychovatelé v dětských domovech. V rozhovorech se budu ptát na to, jak se vychovatelům komunikuje na pracovišti, jak vnímají komfort na pracovišti či jak zvládají stresové situace v dětském domově a v neposlední řadě, jak je práce naplňuje a baví.

Cílem této bakalářské práce je tedy více do hloubky zjistit, jaká je zkušenost vychovatelů v dětských domovech s vlastní profesí jako takovou. Dále se budeme zabývat tím, jak nahlízejí na svůj kolektiv, jaká je jejich zkušenost s komunikací, stresovými situacemi či volným časem.

5 VÝZKUM

Výzkum, který je k této práci zařazen se zaměřuje na pohled vychovatelů dětských domovů na svou vlastní profesi. Pokusím se tedy přiblížit pohled na podmínky v zaměstnání a následné ohodnocení.

5.1 Design výzkumu

Jako design výzkumu jsem zvolil **interpretativní fenomenologickou analýzu (IPA)**. Tento design jsem si zvolil proto, že dává možnost detailnímu porozumění žité zkušenosti jedince. Smith, Flowers a Larkin (In Říháček, Čermák a Hytych, 2012) říkají, že IPA nám pomáhá k tomu, abychom byli schopni detailně prozkoumat to, jakým způsobem si člověk tvoří význam své zkušenosti a tím pádem nám dokáže porozumět jednotlivému procesu či události (fenoménu).

5.2 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, **jak vychovatelé v dětském domově nahlíží na svou profesi**. Dílčími cíli je poté zjistit, jak vychovatelé v dětských domovech přemýšlejí o svém pracovním prostředí, jaká je zkušenost-vychovatelů v dětském domově s pracovním kolektivem, jak nahlízejí vychovatelé v dětském domově na komunikaci na pracovišti a v neposlední řadě také jaká je zkušenost vychovatelů v dětském domově se stresem a jak se vychovatelé v dětském domově se stresem vypořádávají.

5.2.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zněla: ***Jak vychovatelé v dětském domově nahlíží na svou profesi?***

Vedlejší výzkumné otázky jsou vykonstruovány tak, aby byla lépe pochopena zkušenost vychovatele v dětském domově a mohly zajistit pohled na zkušenosti vychovatele v dětském domově na svou vlastní profesi ve více specifických případech.

VO 1: Jak vychovatelé v dětských domovech přemýšlejí o své profesi?

VO 2: Jak vychovatelé v dětských domovech přemýšlí o svém pracovním prostředí?

VO 3: Jaká je zkušenost vychovatelů v dětském domově s pracovním kolektivem?

VO 4: Jak nahlízejí vychovatelé v dětském domově na komunikaci na pracovišti?

VO 5: Jaká je zkušenost vychovatelů v dětském domově se stresem?

VO 6: Jak nahlíží vychovatelé v dětském domově na svůj volný čas?

Z důvodu konstrukce výzkumných cílů a otázek je pojetí tohoto výzkumu kvalitativní. Pro metodu sběru dat je vybrána technika rozhovoru, při kterém bude dotázaným pokládána série vytvořených otázek. Vzniklé rozhovory budou následně vyhodnocovány pomocí metody kódování. Vzniklé kódy poté zařadíme do kategorií a následně vyhodnotíme sesbíraná data.

6 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jako výběrový soubor pro svůj výzkum jsem zvolil vychovatele Dětského domova, kteří mají praxi jako vychovatelé delší než jeden rok. Tento soubor jsem vybral záměrně z toho důvodu, že po roce praxe je již člověk schopen ohodnotit jak negativa, tak pozitiva dané profese více objektivněji, než kdyby pracoval v zařízení kratší dobu.

Výzkum bude probíhat formou polostrukturovaného rozhovoru, díky kterému budeme moci nahlédnout hlouběji do odpovědí jedinců.

Výzkumný vzorek se tedy skládal z těchto uživatelů:

	Délka praxe	Pohlaví	Dosažené vzdělání
Respondent 1	7 let	Žena	Vysokoškolské (Mgr.)
Respondent 2	9 let	Žena	Vysokoškolské (Bc.)
Respondent 3	20 let	Muž	Vysokoškolské (Bc.)
Respondent 4	15 let	Žena	Vysokoškolské (Mgr.)
Respondent 5	5 let	Žena	Vysokoškolské (Bc.)

Tabulka 1: Seznam respondentů

V návaznosti na GDPR, a zároveň také žádosti respondentů, nezmiňuji v seznamu respondentů jejich jména ani data narození.

6.1 Technika výzkumu

Výzkum bude probíhat formou rozhovorů, které budou nadále kódovány a vyhodnoceny. Tento strukturovaný rozhovor se skládá z devíti hlavních otázek, které navazují na výzkumné otázky, a jsou dále rozvinuty (viz. Příloha 1), na které budou moci účastníci odpovědět tak rozsáhle, jak budou chtít. V případě toho, že dotazovaný odpoví v jedné otázce na otázku jinou, nebudu ji muset již používat. Pokud však bude odpověď nejasná, bude možnost se na určité věci v rámci rozhovoru doptat.

Díky těmto otázkám zjišťujeme, jakým způsobem nahlíží vychovatel v dětském domově na práci jako celek, ať už na to, jakým způsobem se dostal práci či na to, jak funguje kolektiv na pracovišti. Cílem výzkumu není, aby popisoval techniky či své vzdělání, ale to, jak se v práci cítí, co mu vyhovuje, či nevyhovuje. Tímto způsobem budeme tedy zodpovídat na hlavní výzkumnou otázku, která zní, jak vychovatelé v dětském domově nahlíží na svou profesi.

7 ANALÝZA DAT

V této kapitole budu analyzovat data ze získaných rozhovorů. Na základě publikace od Švaříčka a Šed'ové (2007) zanalyzuji přepsané rozhovory s vychovateli. Tato analýza je tedy provedena pomocí metody otevřeného kódování a následného zařazení do kategorií.

Na základě analyzovaných otázek jsem vytvořil celkem 6 kategorií: **Kdo jsem; proč dělám to, co dělám; jak se cítím v práci; já a kolegové; já, stres a nepříjemnosti; co dělám pro sebe.**

Data dále analyzuji tak, aby co nejvíce přiblížila náhled a zkušenosti respondentů na otázky z provedeného strukturovaného rozhovoru. Při použití metody otevřeného kódování se také snažím zjistit, jaké zkušenosti mají vychovatelé se svou prací jako celek a všechny kategorie následně mohu propojit do výsledné interpretace dat.

7.1 Kdo jsem

V této kategorii se zaměřuji na to, jak respondenti vnímají sami sebe jako vychovatele. Mým cílem je nahlédnout do hloubky především na to, jak vidí vychovatelé své vlastnosti, na co se v práci zaměřují či jestli jim vykonávaná profese vyhovuje a naplňuje jejich vlastní potřeby.

Kódy: zodpovědnost, spravedlnost, kreativita, starostlivost, radost z práce, naplnění profesí, sebekritika, smysl v profesi, sebedůvěra, naplnění potřeb

Po pečlivém prostudování rozhovorů jsem zjistil, že všichni respondenti dělají práci z toho důvodu, že je svým způsobem naplňuje a dělá jim radost. Nenarazil jsem na respondenta, který by řekl, že práci dělá z donucení či jej jeho vlastní práce nebaví. Jedna z respondentek říká „*profese mě baví a mám díky ní vše co potřebuji*“. Zde můžeme vidět, že díky své profesi má také naplněné své potřeby. Další respondentka zase chtěla tuto práci dělat už od školy a větou „*splnil se mi sen*“ to pouze potvrzuje. Ta samá respondenta dále uvádí „*Vidím se jako někdo, kdo dává něco další generaci*“. Toto tvrzení chápu jako určité naplnění svých potřeb a pocit své vlastní zodpovědnosti za svou profesi. Další odpověď, která vystihuje určité naplnění je v mém pohledu odpověď respondenta, který říká že „*není, co bych chtěl jiného dělat*“. Takto se často opakovaly odpovědi v rozhovorech. Dále zde také opakovaly věty podobné jedné respondentce „*troufám si říct, že se na tuto práci hodím a jsem v ní dobrá*“, což znázorňuje svou vlastní zkušenost se sebevědomím a dosavadně kvalitním vykonáváním profese.

Další částí toho, jak sebe samotní vidí vychovatelé, byla velice různorodá a vlastně každý viděl sebe samotného trochu jinak a vlastně se každý v tomto rozhovoru v něčem lišil. Jedna z respondentek například řekla „*Vidím se jako osobu, která na jednu stranu pomáhá a vychovává...*“. Z této věty vidím pocit zodpovědnosti. Dále také uvedla že „*zároveň se vidím jako zodpovědného a tvořivého člověka*“. Další respondentka uvádí že „*vím, že dávám dětem něco, co bohužel nedostaly od svých rodičů*“. Další odpovědí od respondentky zase zněla „*vidím se jako člověk, který někomu něco předává*“. Jde vidět, že i přes tuto různorodost odpovědí jde vidět, že vychovatelé sami sebe vidí v určitém světle podobně.

7.2 Proč dělám to, co dělám

V této kategorii se zaměřuji na to, proč vlastně vychovatelé vykonávají svou profesi a co je motivuje k tomu, aby pokračovali v tom, co dělají. Další důležitou součástí této kategorie pro mě bylo zjistit, zda jsou vychovatelé ve své profesi spokojeni, jestli mají zájem o děti, co jim v profesi dělá radost a také co je na profesi vlastně baví. Všechny kódy se prolínaly kompletně každým rozhovorem.

Kódy: stálost, nadšení, zvyk, dobrá pracovní doba, zájem o profesi, motivace, zájem o děti, spokojenost, bez stereotypu, realismus, odpočinek, psychická práce

Ze všech provedených rozhovorů jsem cítil náznak toho, že vychovatelé, se kterými jsem prováděl rozhovory, prožívají svou profesi dosti podobně. Tento fakt mohl ovlivnit i to, že výzkum byl prováděn v rámci jednoho dětského domova. Nelze rozdělit vychovatele do dvou skupin. Všichni se shodují v zájmu o práci s lidmi a následném zájmu o práci s dětmi a taktéž o jejich budoucnost. Hned na začátku rozhovoru uvedla respondentka že „*práce s dětmi mě vždy bavila*“. Jeden z respondentů dále zmiňuje že „*můžeme realizovat akce a děti někam posouvat a baví je*“ nebo „*(jsem) někdo, kdo pomáhá dětem, které neměly štěstí*“. Další respondentka dále v návaznosti na otázku, proč si zvolila práci vychovatele řekla že „*Vždy mě bavilo komunikovat a pracovat s dětmi*“. Jde jednoduchým způsobem vidět, že zájem o děti je jedním s hlavních faktorů a důvodů, proč si lidé zvolili práci vychovatele.

Dalším faktorem, který byl a také jedním z nejdůležitějších kódů v kategorii byla **spokojenost**. Všichni respondenti odpověděli na jakoukoliv otázku, která se zmiňovala o spokojenosti v zaměstnání, pozitivně. Jedna z respondentek například odpovídala „*nemohu si vůbec na nic stěžovat*“ nebo „*v práci se cítím výborně*“. Dále v rozhovorech zazněla i odpověď „*Kdybych spokojená nebyla a nebavilo mě to, tak to určitě nedělám*“. Zde můžeme

vidět rozhodující faktor toho, proč si respondenti zvolili své povolání. Jak jsem již zmiňoval, nebyl by respondent, který by odpověděl na spokojenost negativně a všichni zdůrazňovali ve všech ohledech, že jsou se svou profesí spokojeni.

Jedním z nejčastějších faktorů, který byl zdůrazňován, byl fakt, že práce není stereotypní, a právě proto vychovatelům tato profese vyhovuje. Jako první příklad jde uvést tato odpověď: „*dětský domov je docela složité místo, kde se děje vše docela rychle*“. Další tvrzení to, že práce neobsahuje velké množství stereotypu je „*Byli jsme s dětmi zvyklí chodit na výlety, uspořádat akce, jezdit pryč*“. Respondent touto odpovědí přirovnával dobu momentální pandemie s dobou před ní. Jako další příklad spokojenosti s tím, že práce není stereotypní uvedla respondentka „*nemusím sedět u počítače a pořád se něco mění a není to prostě takové stereotypní jako práce v kanceláři*“. Jako jedna z odpovědí na otázku z rozhovoru „**co byste změnil/a v dosavadním způsobu vykonávání profese**“ zazněla i tato odpověď respondentky: „*Upřímně nevím. Je to práce s dětmi, je to vlastně každý den něco nového. To že nejsem v každodenním stereotypu sezení u počítače a vyřizování telefonů mi vyhovuje*“. Vychovatelé ve všech rozhovorech popisují, jak jim práce bez stereotypu a každodenní dění vyhovuje.

7.3 Jak se cítím v práci

Cílem otázek, které se této kategorie týkají, je zjistit, jak nahlízejí vychovatelé na vybavení dětského domova a jaká je jejich dosavadní zkušenost s tím, jak jim dané vybavení ovlivňuje práci. Zároveň však je potřeba zjistit, zda je vybavení domova dostatečné pro děti. Dobře vybavené pracovní prostředí a zároveň i nádech pracovního prostředí má výrazný vliv na vykonávání profese, a proto jsem se na pracovní prostředí zaměřil trochu více a nemohl jsem vynechat některé faktory, které sami vychovatelé zdůraznili. Tuto kategorii dále můžeme rozdělit ze dvou směrů, které však úzce souvisí. A to je, jak se vychovatelé cítí a jestli je vybavení domova dostatečné.

Kódy: zázemí, dobré vybavení, kritika, dostačující vybavení, chuť vylepšovat, nematerialistický

Dětský domov, ve kterém byly prováděny rozhovory, patří mezi menší zařízení. Tudíž i zde se odpovědi respondentů zásadně nelišily. Všichni vychovatelé zdůrazňovali, že vzhledem k velikosti zařízení panuje rodinná atmosféra, která jim vyhovuje. Jedna z respondentek přesně říká „*panuje tu taková rodinná atmosféra*“. Dalšími odpověďmi byly například „*Člověk si mnohdy připadne, jako by tam byl skoro doma*“ nebo „*Připadá mi,*

jako bychom tady byli jedna velká rodina“. V domově tedy vážně panuje rodinná atmosféra, ve které se všichni znají, jak zmínil jeden z respondentů *„Známe se mezi sebou a vážně to působí takovým nádechem rodiny“*, nebo například i *„všichni se tu znají“*.

Další věc, kterou zmiňovali vychovatelé bylo vybavení domova, které využívají k vykonávání vlastní profese. Většina vychovatelů se však zmiňovala hlavně o tom, že vybavení pro ně není tak důležité *„to co dělám má smysl někde jinde než ve věcech“* nebo *„o vybavení to ani tak není“*. Dále jedna respondentka odpověděla *„K práci nepotřebuji tolik materiálních věcí, ale příjemné prostředí“*. Dále zmiňovali mnozí i to, že pracují více hlavou jako například *„Víc než pusou, hlavu a ruce k práci prakticky nepotřebuji“*. Z rozhovorů jasně vyplývalo, že vychovatelé nepotřebují moderní vybavení a všichni se shodli na tom, že i starší vybavení postačí, jako například *„Vybavení je mnohdy starší, ale i tak poslouží svému účelu“*. I přes většinovou spokojenost více než polovina vychovatelů potvrdila, že by se dalo mnoho věcí zlepšit, jako třeba *„Zároveň ale všichni víme, že je stále co zlepšovat“*. Další respondentka dále řekla, že *„Ano, něco určitě potřebuje změnit, zrekonstruovat“*. Ale i přes občasnou kritiku vybavení pro sebe šlo jasně vidět, že vychovatele více než vybavení pro ně samotné zajímá vybavení pro děti, které taky chválí. Všichni se shodli na tom, že možnosti a vybavení pro děti je dobré *„Z mého pohledu je domov pro děti vybaven dost dobře“*. Další respondentka dále řekla, že *„Nevidím s vybavením pro děti žádný problém“*. Všichni vychovatelé se nezávazně na sobě shodli na tom, že vybavení pro děti je to hlavní, hlavně proto, že mají k dispozici mnoho aktivit, které můžou provozovat *„Děti mají možnost vypůjčit si počítač, mají televizi, spousty hraček, stolních her a knih, které mohou kdykoliv využít, (...) Zároveň se snažíme je podporovat v jejich koníčcích a sportu, máme kola, koloběžky. Možností mají opravdu hodně“*.

I přes to, že většina vychovatelů je s vybavením jak pro sebe, tak i pro děti spokojená, uvedla jedna respondentka specifický příklad toho, co jí na pracovišti schází *„Například to, že nám chybí na rodinných skupinách nějaký maličký koutek, (...), kde bychom si mohli psát denní záznamy do počítačů a zároveň můžeme mít děti pod kontrolou“*. Ostatní změny, které by vychovatelé na svém pracovišti se týkají spíše výměny nebo rekonstrukce starého vybavení, jako je zmíněno například *„musím podotknout, že některé věci bych určitě změnila. Něco by chtělo zmodernizovat, něco by chtělo opravit, ale nejde říct, že bych si vyloženě musela stěžovat“*. Dalším příkladem, který zároveň podporuje tuto shodu mezi vychovateli je *„nějaké změny by určitě prospěly“*.

7.4 Já a kolektiv

V této kategorii se zaměřuji na to, jak se vychovatelé cítí v kolektivu kolegů a také na to, jakou mají zkušenost s komunikací a také na to, co jim vyhovuje na pracovišti za styl komunikace a co by ve všech zmíněných bodech změnili. Další, neméně důležitou částí je to, co vychovatelé vidí jako přednost svého kolektivu a co by na něm naopak zlepšili či změnili.

Kódy: kritika kolektivu, schopnost komunikace, dobré vztahy, vnímání předností, efektivita, smíření, poznání, dobrý kolektiv, spolupráce, více druhů komunikace, vyhovující komunikace, potřeba změny

Opět musím i zde zdůraznit to, že dětský domov, ve kterém byl výzkum prováděn, patří mezi zařízení menší. Všichni respondenti odpověděli, že se všichni velice dobře znají v celém kolektivu, například to můžeme vidět u těchto odpovědí „*všichni se tu znají*“ nebo také „*známe se dost dobře a vídáme se dost často i mimo pracoviště*“ či také „*Na druhou stranu se tu všichni dobře znají*“. Hlavní věcí, kterou je nutné zmínit je, že všichni zaměstnanci považují, a to i přes malé chyby, svůj kolektiv jako dobrý. Mnoho odpovědí se shoduje a říkají prakticky to samé a kolektiv chválí „*v současné době nemám vůči kolektivu žádnou výtku*“. Další respondentka zmiňuje „*jsme fungující kolektiv, který dělá vše v nejlepší vůli*“. Jedna z odpovědí, která je podobná ostatním je „*Nemůžu si stěžovat na kolegy*“. Tyto odpovědi mě přesvědčily o spokojenosti v kolektivu. I přes tato pozitiva však někteří vychovatelé kritizují svůj kolektiv, ale jedná se spíše o malé nedostatky v něm „*nic není dokonalé, ale měnit bych to momentálně nechtěla. I malé nedostatky nás nakonec posouvají a učí nás*“. Jedna z respondentek v rámci kritiky kolektivu projevila i vlastní sebekritiku „*ne všichni kolegové jsou perfektní, ani já nejsem*“. V rámci kritiky kolektivu se také objevily konkrétní nedostatky, které jsou vnímány očima vychovatelů „*chování a přístup některých kolegů je to, co bych nejradši změnila na kolektivu*“ nebo také vnímání ostatních kolegů je jiné „*někteří kolegové už jsou pracovně vyhořelí, buď dělají tu práci dlouho nebo (...) je to nenaplňuje*“. Někteří však kritizovali kolektiv spíše v rámci toho, že jsou si vědomi toho, že jako kolektiv nemohou být dokonalí „*Nejsme dokonalí, určitě ne. Ale ve své podstatě spokojena jsem*“. Největší předností, kterou vychovatelé vyzdvihovali byla spolupráce „*Největší předností je schopnosti spolupráce. (...) Spolupráce je to, co musím vážně vyzvednout.*“. Další respondentka se zmínila o spolupráci taktéž a dávala jí velkou váhu „*vím, že se na ně (kolegy) můžu za jakékoliv situace spolehnout*“ další větou této respondentky také byla „*Myslím si, že jsme velice dobrý kolektiv, který si dobře rozumí*

a dobře spolupracuje“. Víceméně všichni respondenti vyzdvihovali schopnost spolupráce kolektivu a věta respondenta na otázku „**Jaké vnímáte přednosti vašeho kolektivu?**“ odpověděl „*Hlavně to, že se dokážeme skoro vždy na všem domluvit (...), spolupracujeme a když se něco nevyvede, tak se podržíme*“. S kolektivem tedy byli všichni dotázaní, i přes nějaké malé výtky, spokojení.

Další částí spokojenosti na pracovišti mezi kolektivem je komunikace, které podle všech probíhá několika způsoby „*Většinu času se snažím s kolegy mluvit osobně, často používáme telefony, ale také počítače*“. V tomto oddíle jsem zjistil, že ne všem mnoho prostředků komunikace na pracovišti vyhovuje, jedna respondentka přímo toto vytýká „*Komunikace na pracovišti je pro mě nevyhovující, probíhá několika způsoby (...). Je to takové rozlitané a popravdě člověk neví, kam dřív skočit*.“ a také zároveň zmiňuje i to, jakým způsobem by komunikaci změnila „*co bych změnila je to, aby všichni komunikaci brali vážně a dělali věci na 100 %*“. Nejvyšší váhu však dotázaní přikládají osobní komunikaci a považují ji jako nejpraktičtější, a to jak při komunikaci s vedením, tak i při komunikaci mezi sebou na pracovišti „*Snažíme se s vedením mluvit vždy osobně (...), nejlepší je mluvit s vedením co možná nejvíc osobně*“ nebo také „*Podle mě je nejlepší probrat vše osobně a hned*“. Ve výsledku si ale nikdo z dotázaných na komunikaci nestěžoval a neřekl, že by byla komunikace na špatné úrovni. Na otázku „**Jak se vám komunikuje s kolegy?**“ byly odpovědi kladné, jako například: „*většinu času musím říct, že vážně dobře*“ nebo také „*Většinu času s kolegy nemám problém*“. Další příkladem tohoto tvrzení a dobré zkušenosti s komunikací na pracovišti jsou odpovědi „*většinu času velice dobře*“, či „*většinu času velice dobře, vždy se domluvíme*“.

7.5 Já, stres a nepříjemnosti

Následující kategorii zaměřuji zejména na to, s jakými druhy stresu se vychovatelé v dětských domovech setkávají. Dalším faktorem, kterým se v dané kategorii zabývám je, jakým způsobem tyto situace vychovatelé řeší a jakým způsobem by na základě svých zkušeností změnili způsob řešení takových situací.

Kódy: velký stres, nátlak, špatný stres, špatné řešení, komplikace, různorodost, sebezlepšování, rychlé rozhodování, vyhovující styl řešení, klid, předbíhání

Co se týče stresových situací, tak většina respondentů vnímá stres jako každodenní součást profese „*Den v dětském domově je většinou velice hektický*“ nebo také jedna respondentka řekla „*upřímně v domově je to (stresová, nepříjemná situace) docela časté*“.

Zde se však musíme zaměřit na konkrétní situaci. I přes pohled vychovatelů na stresové situace a na jejich zdůrazňují, že ne každá situace má stejnou váhu „*Ať je to maličkost, jako že nám například nefunguje počítač (...), nebo je to v takovém extrému, že se nám dítě nevrátí z vycházky, a to je mnohem větší problém*“. Velkou váhu pak respondenti, při řešení těchto situací, dávali poradě s kolegy, což jen utvrzuje dobrý pracovní kolektiv „*dost často také konzultuji s kolegy situace, jako je nějaký problém u dětí*“. Další respondentka se o tomto také zmiňuje „*Dost často se radím s kolegy. Jsem toho názoru že ve dvou se to lépe táhne (...). Člověk také dostane názor od druhé osoby.*“ Někteří respondenti zase dávají větší váhu při spoléhání sami na sebe „*Jsem člověk, který řeší moc věcí sám*“. Způsobů je tedy mnoho a někteří se vypořádávají se stresem tzv. „po svém“ jako například „*po většinu času se snažím vydýchat se a s klidnou hlavou najít řešení*“, další pak zmiňuje uzavření do sebe samotného „*jsou dny, kdy se uzavřu a nemluví s nikým*“.

V návaznosti na toto, jsem se respondentů i dotázal na to, zda by něco na svém způsobu řešení těchto situací změnili. A dost často se zmiňovali o tom, že by rádi něco změnili či vylepšili a říkají například: „*Nejsem pyšná na to, že se do sebe uzavřu*“, „*Někdy určitě ano. Nejde se o všem radit, ale taky nejde do všeho skočit po hlavě*“, „*Někdy určitě ano. Je to hodně situační*“. Z tohoto můžeme vidět, že by respondenti často chtěli najít jiný způsob řešení stresových situací.

7.6 Co dělám pro sebe

Poslední kategorií, ale zároveň neméně důležitou, je vlastní odpočinek. Zde se především zaměřuji na to, jakým způsobem vychovatelé v dětských domovech využívají volný čas, jakým způsobem relaxují a odpočívají a také na to, zda mají dostatek volného času. Dále také zjišťuji, jakou mají zkušenost s dovolenou, jak často dostávají vychovatelé dovolenou a zda způsob či časové rozmezí, kdy ji dostávají, je pro vychovatele vyhovující.

Kódy: čas pro sebe, oddělení od práce, využití volného času, dostatek volného času, flexibilita volna, sám se sebou, aktivita, rozdělení volného času, vlastní potřeba

Z rozhovorů vyšlo najevo, že vychovatelé vnímají čas, který se jim dostává pro volný čas či dovolenou jako dostatečný „*Stačí mi to*“, „*Myslím, že víc nepotřebuji*“. S tím souvisí také otázka „**Jak často máte dovolenou?**“ na kterou odpovídali všichni v podobě této odpovědi „*většinou si vyberu volno kdy potřebuji*“ a také se shodli v tom, že většinu času si respondenti vybírali dovolenou či volno ve chvíli, kdy cítí, že jej potřebují „*Jsem ráda, že si můžu vzít dovolenou kdykoliv potřebuji*“. Dalším příkladem toho, že si dotázaní vybírali

volno kdy potřebují a kdy chtějí je následující: „*když chci a vyloženě ho (volno) potřebuji, tak si o něj řeknu a dostanu ho*“. Jedna z respondentek na otázku volna odpověděla „*Stačí mi to (volno), jsem s tím spokojená, nemám nic na co bych si ohledně volna měla stěžovat*“. Dále jsem setkal také s odpověďmi, které navazovaly na to, jakým způsobem probíhá pracovní týden. Hodně respondentů uvedlo, že díky 12. hodinovému provozu mají dostatek volného času a volna i mimo to, aby si vybírali dovolenou „*pracujeme určitým stylem a způsobem a člověk má i přes týden nějaké to volno*“. Další podobná odpověď byla také „*dovolenou si беру ve chvíli, kdy chci odjet někam na delší dobu*“ nebo také „*Je fakt výhoda toho, jakým stylem se provozuje domov a člověk stíhá hodně věcí i bez toho, aby musel vybírat dovolenou*“.

Dále jsem se i ptal, jakým způsobem respondenti odpočívají a svým způsobem si řídí svou vlastní duševní hygienu. Velká část respondentů odpočívá aktivně „*co se týče aktivního odpočinku, tak občas nějaké hory, turistika (...). Snažím to (volný čas) aktivně využít a, ne prosedět čas, který mám u televize, nebo proležet na gauči*“. Hodně Velkou částí trávení volného času je také relaxace a oddělení se od práce a nemyslet na ni „*člověk je sám a vypustí tak zážitky, které měl celý den a netahá si práci domů*“. Toto není ojedinělý případ. Dalšími mohou být například odpovědi „*Snažím se svůj pracovní a osobní život oddělit*“. Jde vidět, že na volném čase si respondenti dají záležet. Tráví jej různými způsoby, čas, který se jim dostává se jim jeví jako dostatečný i v návaznosti na to, co dělají a jakým způsobem je domov provozován.

8 INTERPRETACE DAT

V následující kapitole se pokusím odpovědět na výzkumné otázky práce. K tomu poslouží předešlá analýza získaných dat z rozhovorů.

8.1 Jak vychovatelé v dětských domovech přemýšlejí o své profesi

Vzhledem k obsáhlosti otázek, které jsme zkoumali jsem zjistil, že vychovatelé a jejich pohled na svou profesi se zároveň v mnoha případech shoduje, ale v malých detailech se také liší. Prožitky dotazovaných vychovatelů byly takové, že se vidí ve své profesi jako člověka, který zvládá a zároveň ho baví s dětmi komunikovat, předávat jim dále své zkušenosti a znalosti a svým způsobem se zodpovědně stavět k situaci, ve které se děti v dětských domovech nacházejí. Zjistil jsem, že při výkonu vlastní profese nezáleží vychovatelům natolik na materiálním vybavení pracoviště, jakožto na dobrých vztazích s kolegy na pracovišti a na prostředí domova jako takové. Pozitivní zkušenost se svou vlastní profesí ovlivňuje také dostatek volného času a v něm následné oddělení pracovního a osobního života.

8.2 Jak vychovatelé v dětských domovech přemýšlí o svém pracovním prostředí

Z rozhovorů a následné analýze jsem zjistil, že pracovní prostředí vychovatelé vnímají ve dvou dimenzích. Jedna z těchto dimenzí je pracovní prostředí a vybavení dětského domova ve prospěch dětí. Zjistil jsem tedy, že vychovatelům záleží především na tom, jestli je domov vybaven pro děti dostatečně právě pro jejich vyžití. Toto vychází také z toho, že všichni měli zájem o děti a práce s nimi je svým způsobem naplňuje. Ze získaných rozhovorů nebyl jediný, který by se nezmínil o tom, že vybavení pro děti je dostatečné.

Druhý získaný pohled byl především pro zaměstnance a zjistil jsem, že všichni jsou ve svém pracovním prostředí spokojeni. Hodně z nich se také zmiňovalo o rodinném prostředí dětského domova, ve kterém pracují. Zmiňovali se především o tom, že nepotřebují mnoho materiálních věcí k tomu, aby mohli vykonávat vlastní profesi a z toho důvodu také zmiňovali, že i starší vybavení, které by mnohdy dle jejich slov potřebovalo změnu, je dostačující pro výkon profese samotné.

V obou případech tedy zjišťuji, že vychovatelé, kteří byli dotázáni, jsou v obou případech pracovního prostředí spokojeni s vybavením i s prostředím samotným.

8.3 Jaká je zkušenost vychovatelů v dětských domovech s pracovním kolektivem

V této části jsem se zaměřoval na spokojenost a také na zkušenost vychovatelů v dětském domově s kolektivem samotný a jak se mezi svými kolegy cítí. Výzkum byl proveden v malém dětském domově, na což všichni respondenti navazovali. Respondenti zmiňovali hlavně to, že vzhledem k povaze zařízení vnímají pracovní kolektiv jako rodinné prostředí, kde se všichni navzájem znají. Co bylo však vyzdvižováno ve všech byla schopnost kolektivu spolupracovat. Vychovatelé byli, v souvislosti s velikostí kolektivu, nadměru spokojeni s tím, jakým způsobem spolupracují. Další projev spolupráce byl poté i způsob řešení stresových či nepříjemných situací, které také kolektiv řeší společně. Opět musíme vyhodnotit zkušenost s kolektivem jako pozitivní, i přes fakt, že neshody na pracovišti byly a podle slov některých respondentů nebylo vše natolik stoprocentní. I přesto tedy je zkušenost s kolektivem pozitivní a vychovatelé jsou s kolektivem na pracovišti spokojeni.

8.4 Jak nahlízejí vychovatelé v dětském domově na komunikaci na pracovišti?

V této kapitole jsem zjišťoval, jakým způsobem probíhá komunikace na pracovišti jako taková. V této kapitole bylo nejvíce rozlišných faktorů, které ovlivňovaly způsob toho, jak vychovatelé nahlízejí na komunikaci na pracovišti. Nejvíce ovlivňujícími prvky byly, že zařízení, ve kterém byl výzkum prováděn je malé a neobsahuje veliký pracovní kolektiv. Dalším z těchto faktorů byl ten, že vychovatelé se navzájem znají a jsou schopni spolupracovat. I přesto však byly názory lehce rozlišné a každému vyhovuje jiný styl a také způsob komunikace na pracovišti.

Rozhodujícím faktorem pro kvalitu komunikace byl ten, aby komunikace byla prováděna osobně. S touto formou komunikace byli pracovníci v dětském domově spokojeni nejvíce. Naopak jako nedostačující považovali to, že komunikačních kanálů je hodně (osobně, přes telefon, přes počítač), což nevyhovovalo více respondentům. Dále se pak zmiňovali o tom, že ne se všemi kolegy se komunikuje nejlépe. V návaznosti na toto tvrzení dále potvrdili, že i přes tyto nedostatky jsou s komunikací spokojeni, jen výše zmíněné věci by změnili či je provedli jinak.

Nedostatky v komunikaci bylo myšleno to, že ne všichni kolegové zvládají komunikovat na 100 % a kritika byla vznesena na to, že by mohli svůj přístup ke komunikaci zlepšit či změnit.

8.5 Jaká je zkušenost vychovatelů v dětském domově se stresem?

Z analyzovaných rozhovorů jsem zjistil, že každý den v práci je svým způsobem stresující. Respondenti se shodli na tomto tvrzení vzhledem k povaze práce. Neposkytuje mnoho stereotypů a vyzdvihují to, že pracují s dětmi. V rozhovorech se zmiňovali také o vlivu pandemie, která momentálně probíhá světem. Zjistil jsem to, že se se stresovými situacemi každý vychovatel vypořádává jinak a má svůj styl zvládnání stresu. Mnozí z respondentů tvrdí, že při řešení nepříjemných situací jim pomáhají kolegové, což má návaznost na předchozí výzkumnou otázku. Pár vychovatelů se také zmínilo o tom, že by si přáli změnit způsob řešení nepříjemných či stresových situací, ale také že na tomto pracují a vědí, že něco nedělají dobře. Zkušenost se stresem je tedy taková, že stres je velkou součástí každodenní činnosti vychovatele a je složité se s ním vypořádat či si na něj zvyknout.

8.6 Jak nahlízejí vychovatelé v dětském domově na svůj volný čas?

I zde byly odpovědi velice individuální. Ve velké části rozhovorů jsem se dozvěděl, že vychovatelé rádi tráví svůj volný čas aktivně, ale zároveň i poslechem hudby, či sledováním filmů. Hlavní otázkou tohoto oddílu však bylo, zda se dostává vychovatelům v dětském domově dostatek času a prostoru pro relaxaci, odpočinek a volný čas.

Z rozhovorů jsem zjistil, že vychovatelé nahlízejí na svůj volný čas velice pozitivně. Říkají, že volného času mají dostatek. V rámci dovolené tvrdí, že se jim dostává v takovém množství, jaké potřebují a vyžadují. V rámci toho se také zmínili, že jim vyhovuje jiná než osmi hodinová pracovní doba. Díky této pracovní době mohou stíhat věci, které by dle jejich tvrzení nezvládali při běžném osmihodinovém provozu. Dále si pochvalovali to, že si mohou vzít volno prakticky kdykoliv, když jej potřebují a je jim vyhověno v jakémkoliv čase.

Další faktor, který výrazně ovlivňoval kvalitu volného času je schopnost vychovatelů oddělit svůj pracovní život od života osobního. Velká část odpovědí byla zaměřena práce na tento prvek trávení volného času a respondenti tvrdí, že je to základ pro kvalitně strávený volný čas.

8.7 Jak vychovatelé v dětském domově nahlízejí na svou profesi?

Celkový náhled na svou vlastní profesi mají vychovatelé v daném dětském domově kladný. Ve všech případech se můžeme setkat s tím, že cítí vychovatelé nedostatky, tak celkový dojem ze získaných je takový, že jsou vychovatelé v dětském domově se svou profesí spokojeni, a to ať v sektoru komunikace, kolektivu, či volného času. Sebe samotného vychovatelé vidí jako lidi, kteří mají zájem o děti a dávají si záležet na tom, aby jejich práce byla prospěšná. Co však nevidí respondenti je potřeba materialistických věcí při výkonu své profese. Jak je zmíněno již v teoretické část, vychovatel by měl o děti mít zájem, což se potvrzuje v analyzovaných datech.

Jaká je tedy odpověď na to, jak vychovatelé nahlízejí na svou profesi? Nahlízejí na ni jako na náročnou, však vyhovující a zároveň i naplňující. Nahlízejí na ni jako na profesi, která má smysl, ve které jsou schopni pečovat i o své psychické zdraví v návaznosti na to, jakým způsobem pracují. Jsou spokojeni se svou pracovní dobou a zároveň i se způsobem vykonávání profese stejně jako s dostatkem volného času a poskytnuté dovolené. Mezi kolegy panuje po většinu času dobrá atmosféra a dobré výsledky podtrhuje také komunikace a spolupráce mezi všemi kolegy.

Nelze tedy říct, že ze získaných dat by vychovatelé v dětských domovech nahlíželi na svou profesi negativně, spíše naopak. Ve všech případech rozhovorů panuje názor toho, že jsou ve své profesi vychovatelé celkově spokojeni, práce je naplňuje a mají z ní radost. Mezi nejdůležitější faktory, které ovlivňují tuto spokojenost je dostatek vybavení na pracovišti (a to hlavně pro děti v dětském domově), dostatek volného času a také to, že práce není v mnoha ohledech stereotypní.

ZÁVĚR

V této práci jsem se snažil přiblížit to, jak sami sebe vnímají vychovatelé, jaké jsou jejich zkušenosti s jejich vlastní profesí, co je pro vychovatele v práci důležité či nikoliv. Zároveň jsem se snažil zaznamenat jejich vlastní prožitky co se týče nepříjemných či stresových situací, jejich řešení a zároveň zkušenosti v kolektivu. Dále jsem pak zjišťoval, jak nahlíží vychovatelé na svůj volný čas v tom smyslu, zda je pro ně dostatečný či nikoliv, ale také na jim vyhovující způsob trávení svého volného času.

Pro toto přiblížení jsem nejprve v teoretické části přiblížil, co je dětský domov, následně v návaznosti na studovaný obor jsem přiblížil, co jsem sociální pedagogika a také to, jakým způsobem se uplatní sociální pedagog jako pracovník v dětském domově. Po tomto uvedení jsem následně určil profesi vychovatele, definoval jeho kompetence, pracovní náplň a popsal důležitost pracovního prostředí pro kvalitní výkon práce.

V praktické části jsem následně provedl rozhovory s pěti vychovateli dětského domova, ve kterém jsem se zaměřoval na oblasti, které jsou spojeny s náhledem na vlastní profesi. Ze získaných a následně analyzovaných dat jsem zjistil, že zkušenosti vychovatelů se svou vlastní profesí jsou kladné. Z propojení všech témat a výzkumných otázek, které se zaměřovaly na kolektiv, komunikaci v něm, stresové situace či na vybavení zařízení samotného vyšlo, že vychovatelé nahlíží na svou práci jako naplňující. Zkušenosti, které mají s vybavením se jeví jako kladné. Vychovatelům k jejich práci stačí málo materiálních věcí a důraz dávají spíše na vybavení, které je poskytnuto dětem. I když uvádějí, že práce v dětském domově je stresující a nestereotypní vytýkají, že jim tento styl práce vyhovuje. Sami sebe vidí jako zodpovědné lidi, kteří se zajímají o děti a jejich potřeby. Zároveň na sebe nahlíží sebevědomě s pocitem, že tuto profesi dělají dobře a patří k nim.

Tato práce může nadále sloužit buď jako studijní podklad pro studenty oboru sociální pedagogika, nebo také jako opora pro další realizaci výzkumů, které se chtějí zabývat spokojeností či pohledem vychovatelů v dětských domovech na vlastní profesi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika (vybrané problémy). Bratislava:
- BALÁŽ, Ondrej. Sociálna pedagogika - problémy a perspektívy. Pedagogická revue: časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991, 43(8), 606-617. ISSN 1335-1982
- BENDL, Stanislav. Nárys sociální pedagogiky. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-668-0.
- BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BENDL, Stanislav. Základy sociální pedagogiky. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 9788072908813.
- Edika. 104 s. ISBN: 978-80-266-0161-6.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
- KRAUS, Blahoslav, HOFERKOVÁ, Stanislava. Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce. Sociální pedagogika | Social Education, 4(1), 2016. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISSN 1805-8825
- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1.
- MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže, Statistická ročenka školství 2019/2020 [online]. © 2021 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/ročenka/ročenka.asp>
- POSCHKAMP, Thomas, 2013. Vyhoření: rozpoznání, léčba, prevence. 1. vyd. Brno:
- PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ - Znalostní systém prevence rizik v BOZP. Úvod - Znalostní systém prevence rizik v BOZP [online]. Copyright © 2016 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/pracovni-prostredi/86-pracovni-prostredi>

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana, ČELEDOVÁ, Libuše. Vývoj dětí v náhradních formách péče. Praha, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné online:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/nahradni_pece.pdf/0152838a-6c55-7fc1-7ec3-f90d916e56a4

ŘEZNÍČEK, M., POLÁČKOVÁ, V. Sociální pedagogika I, Sociální deviace a její prevence. Distanční text pro studenty oboru Sociální pedagogika. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 2004

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-728-1.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. Základy pedagogiky. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha, 2008. ISBN 978-80-7080-690-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223-0817

VOCILKA, Miroslav. Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů). Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902667-6-2.

Vychovatel| NSP.CZ. Národní soustava povolání [online]. Copyright © 2017 Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 21.03.2021]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/vychovatel>

Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů v ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]- Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2021-03-19]. dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých předpisů. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů v ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]- Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2021-03-19]. dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1>

Zákon č. 96/2004 Sb. Zákon o nelékařských zdravotnických povoláních. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů v ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]- Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2021-03-19]. dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-96>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Seznam respondentů	27
-------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky k rozhovorům

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

Otázka č. 1: Kdy a jak jste se dostal k profesi vychovatele v DD?

- Kdy jste začal/a vykonávat práci v dětském domově?
- Jak jste se dostal/a k práci vychovatele v dětském domově?
- Proč jste si zvolil/a zrovna profesi vychovatele v dětském domově?

Otázka č. 2: Jak přemýšlíte o svém pracovním prostředí?

- Jak na Vás působí dětský domov?
- Myslíte si, že je dětský domov dostatečně vybaven pro děti a proč?
- Jak vnímáte vybavení dětského domova z pohledu vámi vykonávané profese?
- Jak se cítíte ve vašem prostředí?
- Jste spokojen/a s prostředím ve kterém pracujete a proč?

Otázka č. 3: Jaká je Vaše zkušenost s pracovním kolektivem?

- Jak se cítíte mezi kolegy na pracovišti?
- Jaké vnímáte přednosti Vašeho kolektivu?
- Co byste na Vašem kolektivu naopak změnil/a?
- Jak jste s kolektivem spokojen/a?

Otázka č. 4: Jaká je Vaše zkušenost s komunikací na pracovišti?

- Jakým způsobem probíhá na pracovišti komunikace mezi Vámi a kolegy? (popř. co byste změnil/a?)
- Jak se Vám komunikuje s kolegy?
- Jakým způsobem probíhá na pracovišti komunikace mezi Vámi a vedením? (popř. co byste změnil/a?)
- Jak se Vám komunikuje s vedením?

Otázka č. 5: Jak nahlížíte na způsob Vámi vykonávané profese?

- Co byste v dosavadním způsobu vykonávání profese změnil/a?
- Jak hodnotíte adekvátní pracovní dobu?

Otázka č. 6: Jaká je Vaše zkušenost se stresovými situacemi?

- Jakým způsobem řešíte nepříjemné/stresové situace v práci?
- S jakou stresovou situací jste se naposledy setkal/a?
- Změnil/a byste způsob řešení těchto situací, popř. jak?

Otázka č. 7: Jak nahlížíte na svůj volný čas?

- Jak často máte volno/dovolenou?
- Jak hodnotíte čas, který se Vám pro volno/dovolenou dostává?
- Jakým způsobem odpočíváte/relaxujete?
- Jak trávíte Váš volný čas?
- Jak hodnotíte tento způsob trávení volného času?
- Jak hodnotíte dobu, kterou máte pro volný čas?

Otázka č. 8: Jak nahlížíte na Vaše ohodnocení v návaznosti na svou profesi?

- Vnímáte Vaše ohodnocení jako dostatečné a proč?
- Jakým způsobem byste změnil/a způsob Vašeho ohodnocení?

Otázka č. 9: Jak přemýšlíte o své profesi?

- Jak vidíte sebe jako vychovatele v dětském domově?
- Jste spokojen/a ve své profesi? Proč?
- Co byste na své profesi změnil/a?